

mihique occurrerit revertenti cum pace a filiis Ammon, eum holocaustum offeram Domino.

Notandum 2. quod etiam illi, qui admittunt Jephthe vovisse reale holocaustum, acriter inter se disputent, an vovendo peccaverit, et votum solvendo parricida fuerit. Cum autem utraque sententia plausibiliter sustineri possit, ideo tam affirmantem quam negantem hic subjicimus. Sit igitur

§ I. — PROPONITUR SENTENTIA AFFIRMANS.

Resp. et dico: Admodum probabilis est sententia Doctoris Angelici, ex S. Hieron. secunda secundæ, q. 88, art. 2, ad 2, de Jephthe dicentis: *In vovendo fuit stultus, quia discretionem non habuit, et in reddendo impius.* Addit tamen ibidem: *Probabile est eum pœnituisse de facto iniquo.*

Porro stultitiam suam in vovendo prodit ipse Jephthe, de emisso voto dolens et dicens, *ŷ. 35: Heu me, filia mea, decepisti me, et ipsa decepta es.*

Impietatem vero insinuat S. Hieron. in cap. VII Jeremiæ: *Non placuit Deo sacrificium, sed animus offerentis.* Item lib. I contra Jovinian., ante medium: *Reprehenditur Jephthe voti temerarii (per occursum scilicet unigenitæ filia suæ), ex quo volunt (Hebræi) Dei dispensatione esse factum, ut qui improspecte voverat errorem votorum in filia morte sentiret.*

In eandem sententiam abit S. Ambros. lib. I Offic., cap. ult.; item Tertul. lib. III cont. Marcionem, Nazianz. Orat. de Machabæis, S. Chrysost. Hom. de Jephthe, Procopius in lib. Jud. et varii alii veteres.

Sententiam hanc etiam exprimit S. P. Aug. 49 in Jud. ita scribens: *Distat itaque hoc quod Jephthe fecit a facto Abraham, quoniam ipse jussus obtulit filium, iste autem fecit quod et lege vetabatur, et nullo speciali jubebatur imperio... iste vero [rursus de Jephthe loquitur] et Deo non jubente, neque poscente, et contra legitimum ejus præceptum ultro sacrificium voluit humanum... Quia ergo de Jephthe facto [hic asserit, ex Scripturis haberi non posse, an revera excusari possit Jephthe, an non] in neutram partem sententiam Scriptura Dei protulit, ut noster intellectus in judicando exerceretur, possumus jam dicere, Deo displicuisse tale votum, et ad illam productam esse vindictam, ut patri potissimum filia unica occurreret. Quod si sperasset atque voluisset [aliqua exemplaria male legunt « vovisset »], non continuo, ut eam vidit, scidisset vestimenta sua, etc... et ideo hujuscemodi patri pœnam fuisse retributam [asserit] ne impunitum talis voti relinqueretur exemplum...; nec ideo peccata eorum dicendum est non fuisse peccata [inserta hic habet facta Gedeonis et Saülis, in quos quoque irruit Spiritus Domini], quia et Deus, qui etiam malis nostris bene uti novit, etiam ipsis eorum peccatis usus est ad significanda quæ voluit. Proinde si propterea peccatum non fuit sive cujuslibet necis humanæ, sive etiam « parricidale sacrificium » vel vovere vel reddere, quia magnum aliquid et spirituale significavit, frustra Deus talia prohibuit, et se odisse testatus est... Verum tamen is etiam ejus [Jephthe] habet aliquam laudem fidei, quia Deum timuit, ut, ut quod voverat, redderet, etc.*

Ita exceptis parenthesisibus verbotenus S. Pater. Ex quibus videre est, quod non solum Jephthe votum, sed ejusdem quoque voti culpet executionem, seu parricidale sacrificium, adeoque realem filia immolationem.

SOLVUNTUR ARGUMENTA. — Obj. I. S. Aug. non videtur hæc ibidem ponere ex mente propria; ait enim: *Possemus, inquam, hæc dicere, nisi ab ista sententia duo nos præcipue divinarum Scripturarum testimonia retardarent.*

Deinde primum subjungit, scilicet quod ad Hebr. XI Jephthe inter sanctos referatur; alterum quod, juxta sacrum textum, factum in se Spiritu Domini, omnia hæc Jephthe peregrisse videatur. Unde addit: *Ita ut omnia, quæ deinceps facta sunt, tanquam opera Spiritus Domini, qui super eum factus est, intelligenda facta videantur.*

Neg. assumpt. Nam ad 1 statim respondet S. D.: *Illud quod ex Epistola ad Hebræos commemoravi, inter laudabiles, qui ibidem recoluntur, non solum est Jephthe, verum etiam Gedeon, de quo similiter Scriptura, dicit: « Spiritus Domini confortavit Gedeon; » et tamen ejus factum, quod de illo auro prædæ operatus est ephud, et fornicatus est post illud omnis Israel, et factum est domui Gedeon in scandalum, non solum laudare non possumus, verum etiam quia Scriptura hinc apertissime judicavit, reprobare minime dubitamus. Nec tamen ex hoc ulla fit injuria Spiritui Domini, qui eum confortavit, ut hostes populi ejus tanta facilitate superaret.*

Deinde subjungit, quod nihil impediatur, quominus Scriptura uno in loco alicujus fidem laudet, in altero autem ejus peccata veraciter notet.

Secundum solvit ostendendo, quod Deus mirabilia agat non tantum per malos, qui postea convertuntur, sed etiam per eos, qui in malitia sua perseverant. Unde subdit: *Non enim per istos tantum, qui etiam si peccaverint, inter justos tamen narrantur, sed etiam per ipsum Saulem omnino reprobatum multa Deus populo suo præstitit, in quem insilivit etiam Spiritus Domini, et prophetavit, non cum juste ageret, sed cum in virum sanctum David innocentemque sæviret.*

Inst. I. Lib. I de Civit. Dei, cap. 21, ait: *Merito queritur, utrum pro jussu Dei sit habendum, quod Jephthe filiam, quæ patri occurrit, occidit, cum se immolaturum Deo id vovisset, quod ei redeunti de prælio victori primitus occurrisset.* Ergo in hoc puncto dubius fuit S. Pater.

R. Neg. conseq. Quia, ut ex illis verbis patet, nihil aliud ibidem asserit, nisi quod Jephthe filiam suam vere et realiter occiderit. An autem jussu Dei id fecerit, hoc loco indissolutum relinquit, cum id merito quæri dicat. Sufficit autem id ipsum intento ejus loco objecto; cum ibidem tantum afferat humanas cædes, quæ ab homicidiis vindicantur propter rationes, quarum una est voluntas Dei, alique occidi jubentis.

Inst. II. Licet irruptio Spiritus Domini super Jephthe referri possit ad fortitudinem; tamen etiam ad emissum votum, quod immediate subditur, vi textus extendi posse videtur.

R. Dist. assumpt. Irruptio Spiritus Domini super Jephthe extendi posse videtur etiam ad emittendum votum in genere, seu indiscriminatim; transeat: ad emittendum votum hoc specificum de immolando primo homine sibi occursuro; nego assumptum. Dico igitur quod (etiam gratis dato, Spiritum Domini irrupisse in Jephthe in ordine ad vovendum) indiscreta ejusdem determinatio fuerit peccaminosa.

Dixi transeat, aut gratis dato: quia contrarium insinuare videtur S. Aug. superius dicens: *Jephthe vero et Deo non jubente, neque poscente* (poscit autem Deus, imo et reddi jubet quod ex voto a se inspirato sibi debetur) *et contra legitimum ejus præceptum, ultro sacrificium voluit humanum.* Adeoque non tantum vovendo, sed etiam volendo et exequendo sacrificium humanum, peccavi.

Obj. II. Poterat Jephthe fundate suspicari, quod et votum et voti executio, etiam in propria filia, tanto esset Deo gratior, quanto sibi durior: aut si grata non fuisset, quod voti executionem Deus impedivisset: habebat enim exemplum Abraham, in quo Deus ad oculum ostendit, quod grata sibi esset intentio patris; quamvis voluntate consequente nollet filii immolationem.

R. Neg. assumpt. Neque enim ista Jephthe suspicio fuit fundata, sed erronea, indiscreta et temeraria: nam S. P. Aug. supra sufficienter asserit, votum Jephthe ad illam productum esse vindictam, ut patri potissimum filia unica occurreret... et ideo hujuscemodi patri pœnam fuisse retributam, ne impunitum talis voti relinqueretur exemplum. Unde indiscretam illam suspicionem (quam S. Aug. ibidem quoque errorem vocat) permisit Deus in pœnam temerarii voti.

S. Hieronymus etiam, supra citatus, consonat Augustino dicens: *Reprehenditur Jephthe voti temerarii, etc.* Nec obstat exemplum Abraham: quia distat hoc, quod Jephthe fecit, a facto Abraham; quoniam ipse jussus obtulit filium, iste autem fecit, quod et lege vetabatur, et nullo speciali jubebatur imperio. Ita rursus S. P. Aug. ibidem.

Inst. I. Juxta S. Aug. supra relatam, Jephthe habuit aliquam laudem fidei, quia Deum timuit, ut, quod voverat, redderet, etc. Item juxta S. Hieron. in cap. VII Jeremiæ, placuit Deo... animus offerentis. Ergo saltem executio voti erat licita.

R. totam laudem a S. Aug. Jephthe datam, in eo consistere, quia divini in se judicii sententiam non declinavit, sive sperans Deum prohibitorium, sicut fecit Abraham, sive ejus voluntatem etiam non prohibentis, intellectam facere potius quam contemnere statuens. Ita S. Aug. ibidem. Adeoque non alio ipsum titulo laudat, nisi quo laudari potest ille, qui pœnam ob peccata inflictam a Deo libenter sustinet, et eadem liberari ab infligente sperat.

Inst. II. Verbis jam citatis videtur S. Aug. innuere, quod magis Deo obedierit Jephthe immolando filiam, quam obediisset ei parcendo.

R. Neg. assumpt. Etenim si propterea Jephthe non faceret, sibi potius in unica pepercisisset, quam Dei volun-

tatem secutus esse videretur. Magis ergo intellexit in eo quod ei filia occurrit ultorem Deum, justæque pœnæ se fideliter subdidit, timens severiorem tanquam de tergiversatione vindictam. Ita rursus S. P. ibidem. Ex quibus quoque facile datur ratio, quomodo S. Hieron. loco objecto dicat, placuisse Deo animum offerentis.

Obj. III. Propter votum emissum Deus videtur Jephthe concessisse ingentem illam contra Ammonitis victoriam.

R. Neg. assumpt. Præterquam enim quod Deus etiam per peccantes et reprobos mirabilia operetur, item quod per malos pastores ad ovile suum reducat errabundas oves, etc., victoria illa potius concessa videtur tum ob peractam populi pœnitentiam, supra cap. X, tum ut vindicaret Deus injurias ab Ammonitis Israelis illatas.

Obj. IV. Si peccaverit Jephthe immolando filiam, sequitur quod peccaverit filia ad voti executionem incitando patrem sequentibus verbis: *Pater mi, si aperuisti os tuum ad Dominum, fac mihi quodcumque pollicitus es.* Atqui tamen filia Jephthe in hoc facto a SS. PP. mirabiliter laudatur; ergo.

Prob. min. Ex S. Ambros. lib. III Offic. cap. 12, ubi inter cætera dicit: *Quod in spectatis et eruditis viris plenum miraculi est, hoc in virgine multo magnificentius, multoque illustrius deprehenditur.*

R. Neg. sequelam maj. Quia apprehendit filia Jephthe, patrem suum revera suo voto obstrictum; et hinc timens ne violati voti pœnas luerent et pater et patria, promptam se morti obtulit amore patriæ et religionis, atque alacriter ad sacrificium properavit.

Unde de ea ita loco cit. discurrere pergit Ambrosius: *Rediit ad patrem quasi ad votum rediret, et voluntate propria cunctantem impulit, fecitque arbitrato spontaneo, ut, quod erat impietatis fortuitum, fieret pietatis sacrificium.*

Inst. I. Si Jephthe vovisset se ducturum in uxorem primam sibi occursum virginem, et occurrens ei filia dixisset: *Fac mihi quodcumque pollicitus es,* incitasset ipsum ad incestuosum matrimonium; ergo etiam hic incitavit eum ad suicidium.

R. Nego conseq. Disparitas est, quod in primo casu non potuisset invincibiliter ignorare, quin votum illud fuisset Deo ingratum, cum ab orbe condito nullum similis matrimonii haberetur exemplum: in secundo autem casu exemplum præcesserat Abrahami, cujus efficax filium immolandi voluntas fuerat Deo gratissima.

Inst. II. S. Ambros. immolationem istam vocat pietatis sacrificium: ergo licet vovendo peccaverit Jephthe, non peccavit tamen filiam immolando.

R. Disting. ant. Vocat pietatis sacrificium ex parte filia, sibi firmiter persuadentis, hanc esse Dei voluntatem; concedo: ex parte temerarii patris; nego aut., cum clare dicat sic fuisse impietatis fortuitum, etc.

Inst. III. Idem S. doctor loco præcit. dicit de Jephthe: *Non possuisset accusare virum, qui necesse habuit implere quod voverat.* Ergo, etc.

R. Neg. conseq. Nam licet per ista verba culpam;

Jephte extenuet, tamen penitus eum non excusat; siquidem ibidem præmittit: *Neque unquam adducar, ut credam non incaute principem promississe Jephthe.* Et ne credas, solum ab eo votum fuisse culpatum, subdit: *Miserabilis necessitas, quæ solvitur parricidio.*

Obj. V. Immolatio filiae Jephthe fuit perfectissimus typus immolationis Christi in cruce; ergo videtur voluisse Deus ut hæc figura daretur.

R. inde quidem sequi quod innocens illa filia ex voluntate divina Christum perfecte præfiguraverit; sed minime hinc consecrarium est, quod divinæ hujus voluntatis executor a peccato possit vindicari; sicut nec executores sententiæ in Christum late excusantur. Ita quoque perfecta figura venditi a Juda Christi fuit venditus a fratribus Joseph; at non ideo venditores ejus a peccato fuerunt immunes.

Obj. VI. S. Hieron. in cap. VII Jeremiæ, aliique patres excusant hanc Jephthe executionem: 1. Propter ignorantiam, qua rude illud seculum erat involutum, adeo ut, teste Abulensi, ne summus quidem sacerdos hunc casum posset resolvere. 2. Propter zelum religionis, quo simplici, candido pioque animo se voto suo obstrictum arbitratur; maxime cum esset homo militaris, quales se votis et juramentis suis, etiam perperam factis, obligari facilius apprehendunt. 3. Timebat vindictam Dei in se et populum, si votum non observaret. 4. Votum suum Deo gratum existimabat, quia eo vix emisso tam ingentem victoriam obtinuerat. 5. Jephthe a nullo propheta vel pontifice legitur reprehensus: cur ergo nos eum damnamus?

R. præterquam quod hæc omnia ex ante dictis solvi valeant, ex his quidem sequi, quod peccatum Jephthe extenuetur, non item quod penitus tollatur. Nam per bimestre posse dari ignorantiam invincibilem in præcepto *Non occides*, quod ex primis juris naturæ principiis proxime deducitur, hæcenus putamus inauditum; quamvis aliqui putent, quod ad breve tempus præceptum illud, in quibusdam circumstantiis, possit invincibiliter ignorari.

Obj. VII. Auctor Quæstionum ad orthodoxos, inter opera S. Justini, Q. 99, dicit diabolum occursum filiae tentasse Jephthe, ut votum suum violaret, illumque hanc tentationem superasse, atque ideo sanctorum catalogo adscriptum; ergo voto illo tenebatur obstrictus, illudque adimplendo laudem promeritus est.

R. Disting. conseq. Ergo voto illo tenebatur obstrictus ex conscientia erronea (quam tamen deponere debebat), illudque adimplendo promeritus est laudem fidei; transeat: voto illo tenebatur obstrictus ex conscientia recta, et promeritus est laudem justitiæ nego consequentiam.

§ II. — PROPONITUR SENTENTIA NEGANS.

Sententia hæc, quæ nempe negat, Jephthe vovendo peccasse, et votum solvendo parricidam fuisse, etiam admodum probabilis est, et satis plausibiliter suscipi potest.

Totidem autem ejusdem circiter sunt probationes, quot ante posuimus objectiones. Principaliter autem

se fundat in eo, quod Spiritus Domini legatur factus super Jephthe, ut illud votum emitteret: siquidem id innuit et clare significat sacer textus supra citatus. Etenim hic γ . 29 et seq. dicitur Spiritus Domini eodem modo factus super Jephthe, ut voveret, sicut infra, cap. XIV, 19, dicitur irruisse in Samsonem, ut occideret Philistæos. Unde sicut ex illis verbis: *Irruit itaque in eum (Samsonem) Spiritus Domini, descenditque Ascalonem, et percussit ibi triginta viros*, bene sequitur, quod istos 30 viros interfecerit ex impulsu Spiritus Domini: ita pariter ex his verbis: *Factus est ergo super Jephthe Spiritus Domini... et transiens ad filios Ammon, votum vovit, etc.*, bene concluditur, quod votum istud emisit ex instinctu Spiritus Domini. Adeoque nec vovendo peccavit, nec votum solvendo parricida fuit.

Nec refert, quod etiam Spiritus Domini legatur confortasse Gedeonem, et tamen hic peccaverit petendo duo nova miracula, item conficiendo ephod: quia nimirum Scriptura supra, cap. VI, tantum dicit, quod Spiritus Domini induerit seu confortaverit Gedeonem, ut congregaret exercitum ad profligandum Madianitas, non vero ut peteret duo nova miracula. Item cap. VIII non dicit: *Factus est super Gedeon Spiritus Domini, et fecit ephod*, sicut tamen hoc cap. dicit: *Factus est super Jephthe Spiritus Domini, et votum vovit.* Ergo clarum est, quod Spiritus Domini factus sit super Jephthe, ut voveret, non vero super Gedeon, ut peteret duo nova miracula, aut ut conficeret ephod.

Ad auctoritatem autem SS. patrum respondetur, quod illi quoad resolutionem hujus quæstionis inter se non conveniant. Nam licet SS. Chrysost. et Ambros. hoc votum ejusque executionem culpent, tamen S. Hieron. epist. 54 ad Julianum, non aliorum, sed suam mentem exprimens, illud laudat et approbat. Dicit enim ibidem: *Jephthe obtulit virginem filiam, idcirco in enumeratione sanctorum ab Apostolo ponitur.* Unde dum loco supra cit. ex lib. I cont. Jovin. Jephthe arguit temeritatis, non ex sua, sed ex quorundam Hebræorum loquitur sententia; nam textus ita sonat: *A plerisque Hebræorum reprehenditur Jephthe voti temerarii, quia dixerit: « Si tradens tradideris filios Ammon, etc. »*

Denique ad auctoritatem S. P. Aug. respondetur, quod ipse in hæc quæstione hæserit dubius, nec eam positive resolvere voluerit. Idque patet, 1. ex loco § præced. ex lib. I de Civ. Dei, cap. 21, citato. Patet 2. quia Q. 49 in Jud. tam negantem, quam affirmantem opinionem proponit: et postquam de hac materia in utramque partem ad longum disputasset, tandem ita concludit: *Hæc autem festinantibus nobis de prædicta quæstione satis esse utrumque discussa pro hac quidem parte visa sunt. Nunc jam quid Spiritus Domini, sive per nescientem Jephthe sive per scientem, sive per ejus imprudentiam sive per obedientiam, sive per offensionem sive per fidem, in hac re gesta præfiguravit, quantum Deus adjuvat requiramus, breviterque pandamus.* Sane hæc verba: *Sive per imprudentiam*

sive per obedientiam, sive per offensionem, sive per fidem, satis clare innuit, quod S. Pater hanc quæstionem nec pro una, nec pro alia parte positive resolvere voluerit.

Unde et ante ibidem dixerat: *Quam ob rem si Spiritus Domini, qui factus est super Jephthe, ut hoc voveret omnino præcepit... non solum insipientia culpanda non est, verum etiam laudanda obedientia est...; si autem Jephthe humanum secutus errorem, humanum sacrificium vovendum putavit... ejus quidem peccatum in unica filia punitum est... verumtamen is etiam ejus error habet aliquam laudem fidei, quia Deum timuit, ut quod voverat redderet, etc.* Ex quibus verbis rursus liquet, quod S. Pater nihil aliud velit, nisi quod Jephthe laudabiliter fecerit, si nempe votum illud emisit ex instinctu Spiritus Domini; male vero, si illud emisit ex instinctu proprio seu privato. Sed ex quo instinctu votum hoc emissum fuerit, non resolvit. Unde dum antea in præcit. Q. 49 votum illud culpatur, pergit ex supposito, quod scilicet Jephthe non ex instinctu Spiritus Domini, sed ex instinctu privato primum hominem, sibi a victoria revertenti occurrurum, immolare voverit: additque, votum illud ejusque executionem propterea præcise non posse a peccato excusari, quia magnum aliquid et spirituale significavit. Quod omnino verum esse, nemo dubitat.

Cap. XII narratur, quomodo Ephraimitæ, suscitata seditione injuste adversus Jephthe tumultuantes, cæsi sint ad 42,000. Moritur autem Jephthe sexto sui principatus anno; eique succedunt Abesan, Ahialon, et Abdon. Sed quia hoc cap. nihil notabile occurrit, ideo transimus ad

CAP. XIII, XIV, XV, XVI.

Angelus annuntiat ortum Samsonis, atque in flamma sacrificii in cælum redit. Samson divino impulsu uxorem postulat Philistæam, quam desponsaturus, leonem obvium disceperit. Per trecentas vulpes segetes Philistinorum succendit. A Dalila proditus, per Philistæos ligatur, et oculis orbatur; concubiensque duas domus columnas, hostes secum ruina obruit.

QUÆSTIO I. — DE CONCEPTIONE ET NATIVITATE SAMSONIS.

Postquam Israelitæ rursus in idololatriam relapsi fuissent, et propterea per novam oppressionem Philistinorum a Deo castigarentur, ortum Samsonis, qui incipiet populum Israel liberare, parentibus ejus annuntiat angelus. Porro de patre Samsonis dicitur cap. XIII, 2: *Erat autem quidam vir de Saraa, et de stirpe Dan, nomine Manue.* Fuit ergo Samson de tribu Dan, et de illo cum S. Hieron. lib. Tradit. heb. in Gen. interpretes communiter intelligunt hæc Jacobi verba Gen. XLIX, 16; *Dan judicabit populum suum, sicut et alia tribus in Israel.* Etenim his verbis allusione facta ad nomen Dan, id est judicans, Jacob prædicit inter illius patriarchæ posteros aliquem futurum judicem, qui judicabit populum Israel non minus quam alix tribus, quæ nempe suum Israeli dederunt judicem. Jam autem ex tribu Dan nullus

fuit judex nisi Samson; ergo de illo intelliguntur jam citata Jacobi verba: ac proinde non videtur subsistere opinio eorum, qui dicunt, Samsonem non fuisse proprie dictum judicem populi, sed tantum vindicem sub judice Heli. Interim ut revertamur ad parentes Samsonis,

Sciendum est, patrem ejus virum fuisse valde bonum, uti satis declarat præsens historia, cujus, sicut et matris, religio, virtus, et pietas colligitur ex subito ejus recursu et preceatione ad Deum, ubi de filii natiuitate alloquio angelico instructus erat.

Habens uxorem sterilem. Sic multi alii viri magni matrem habuerunt sterilem, ut ostenderetur, eos a Deo datos esse mundo ad ipsius salutem.

Apparens autem angelus matri Samsonis dicit γ . 4: *Cave ergo ne bibas vinum aut siceram*, id est, omnem potum inebriativum. Debebat ergo vivere ut Nazaræa, saltem usque ad partum filii, ut miram istam prolem in lucem ederet.

γ . 5: *Quia concipies et paries filium, cujus non tanget caput novacula*; quia nempe Nazaræi tempore suæ consecrationis, aut separationis, non poterant radi, ut habitur Num. VI, 5. Samson autem fuit Deo consecratus per totam vitam suam; ideoque additur: *Erit enim Nazaræus* (id est, separatus et Deo consecratus) *ab infantia sua, et ex matris utero.* Quod non ita intelligendum est, quasi fuisset sanctificatus in utero, sicut S. Joannes Baptista, sed ista consecratio intelligitur, sive per donum fortitudinis, quæ fuit quædam gratia gratis data, et potest consistere cum reatu peccati mortalis, sicut et donum prophetiæ; vel insinuat duntaxat, eum jussu divino, statim ut natus fuerit, a parentibus, tanquam Nazaræum, Deo offerendum ac consecrandum esse. Hinc

Nota, quod in verbis angeli non tam contineatur oraculum, quam divinum præceptum, ne Samson aut parentes tondeant ejus caput. Quod autem Dalila ipsum totonderit, id fecit dormienti et invito, fraudulenter et hostiliter.

γ . 17: *Dixitque (Manue) ad eum (angelum) quod est tibi nomen?* Respondit autem angelus γ . 18: *Cur quæris nomen meum, quod est MIRABILE?* In Hebræo habetur *peh*, id est, *celatum* vel *occultum*. Arias tamen vertit etiam *mirabile*. Cur autem angelus non expresserit nomen suum, quod tamen subinde fecerunt angeli, rationem assignat Estius, quia angelus hic sustinuit personam Dei, cujus nomen est mirabile, quia natura incomprehensibilis.

γ . 20: *Cumque ascenderet flamma altaris, id est, cum ascenderet flamma de petra, quæ hic loco altaris fuit, angelus Domini pariter in flamma ascendit, ut se non hominem prophetam, sed angelum ostenderet, seque mystice repræsentare Christum, qui immolans se in ara crucis per flammam amoris, postmodum gloriosus in cælum ascendit, quique in sacrificio eucharistiæ per flammam caritatis jugiter immolatur; sed ita ut, speciebus in stomacho consumptis, ipse vivus et illæsus evanescat, et in cælum quasi ascendat.*